

Husflidens Udvikling i Udlandet sammenholdt med den danske Husflidsbevægelse.

Foredrag, holdt i det kgl. Landhusholdningselskabs Møde
den 13de Marts 1873, af Lærer N. C. Rom.

Betragter man Husfliden i sin Oprindelse, vil det snart blive klart, at den i sin egentlige Grund er Selvhjælp, og paa flere Maader er en Frugt af Nødvendigheden. Saaledes er det med den gamle patriarkalske Husflid, hvor Familien er Kunde til Produktet, og saaledes er det, hvor smaa Raar har bragt den Enkelte, ja hele Egnens Befolkning til at strække sig videre med Arbejdet og til at søge Affætningen udenfor Huset og i andre Egne. Som Armodens Paavirkninger kunne være forskellige paa de enkelte Personligheder, saaledes ogsaa paa de enkelte Landes og Egenes Befolkning. Fattigdommen har f. Ex. hos Inderne medført en sørgelig Sløvhed, eller Uegnyldighed for ved Arbejde at gjøre Livet taaleligere, medens den har havt en anden Indflydelse i de Egne, hvor man ved en udvidet Husflid har søgt at møde Livets Krav. Som Datter af Nødvendigheden er Husfliden blevet Moder til en Arbejdsfars, som ofte har dannet Grundlaget til indbringende Industrigrene, og som i ethvert Tilfælde er af største Betydning for vedkommende Egn's Befolkning. Man giver ikke tabt, men møder Fattigdommen med Arbejde, som hærder Villien

og styrker Nøjsomheden, og man kan takke Husfliden for at Befolkningen i saadanne fattige Egne ikke synker ned i forknyt Sløvhed og Elendighed, idet Armoden mødes med en beundringsværdig ubholdende Flid og den sejgeste Virksomhed. Ligesom herved Ordsproget: „Armod ligger for Fattigmands Dør, men indenfor ikke den komme tør“, finder fuld Bekræftelse for den Enkeltes Bedkommende, saaledes er ogsaa det samme ofte Tilfældet med hele Egne, som gennem Husfliden og Husindustrien tilflyder store Summer, der komme Fattigmanden tilgode. Mange Exempler kunne anføres fra Udlandet. Elbeguenes Smaafolk have en stor Viindtagt ved Salg af Pilestud og Grene, som give dem meget Arbejde med Afbarkning og foreløbig Tilretning, hvorefter de i stor Maalestof affættes til andre Egne og Lande, ogsaa til Danmark. At Straafletningen spiller en stor Rolle mange Steder i Tyskland, Schweiz og Italien, er bekjendt nok, men mindre bekjendt er det, hvorledes man kan forfølge den ved Husfliden tilvante og styrkede Arbejdsfars, selv naar Husfliden svigter; dette er f. Ex. Tilfældet med Rippedetmolderne, som hjemme ikke have et tilstrækkeligt Bierhverv ved Baveri. Om Sommeren spredes Møndene til alle Egne, ogsaa til Danmark, hvor de vække Forbavelse ved deres Arbejdsøvelse og store Flid som Teglstrygere. Den ved Flid og stor Tarvelighed opsparede, stundom ikke lille, Sommerløn, strækker tildels til Vinterføde, medens Resten af det nødvendige til Livets Ophold tjenes Vinteren igjennem ved flittig Brug af Væven. At den arbejdsvante Befolkning fra Tysklands fattige men husflittige Egne giver langt dygtigere Udvandrere, og langt heldigere Nybyggere i Amerika, end f. Ex. Irerne, er vist en Kjendsgjerning. Endnu kjæmpe Strikkepindene i mange af Tysklands Egne med Strikkemaskinerne, og at Kampen kan udholdes med Sejr for Husfliden viser den Kjendsgjerning, at der endnu omsættes for Millioner haandstrikkede Varer, f. Ex. i Thüringen, som for en stor Del afgaa til Udlandet, f. Ex. Amerika. Det samme er i langt højere Grad Tilfældet i de Egne, hvor Fa-

brikation af Vegetøj er en almindelig Husindustri, samt paa de Steder, hvor mere kunsthædigt udskaarne Træsager og Billedskjærearbejder tilvirkes.

Hvor Husfliden saaledes har udviklet sig og efterhaanden er blevet til væsentlig Erhverv for Mange, eller til en Husindustri for Egnen, har det sin Interesse at betragte de Forhold, der have bragt den til Udvikling, saavel som hvad der støtter og befæster denne.

Udviklingen af Husfliden til noget mere end Forsyning af Huset, saa at den kan blive i Stand til at afgive Handelsartikler, skyldes nærmest to Omstændigheder, nemlig Arbejdets Deling og Kunstens Indvirkning.

Ved Arbejdets Deling lægger hvert Individ sig mere og mere efter en enkelt Gjenstand, eller efter Forarbejdelsen af en ganske særlig Del af et Hele. Herved opnaaes den højeste Grad af Færdighed i de Arbejdsgreb, der høre til det enkelte Arbejde, der stadig gjentages; der arbejdes hurtigere og bedre, følgelig ogsaa billigere, end naar den Enkelte skal forfærdige alle de enkelte Dele til hvert Arbejde, eller endog forfærdige mangehaande forskjellige Gjenstande. Men jo bedre og billigere Arbejdet leveres, i store ensartede Mængder, jo lettere bliver det en Handelsgjenstand, og jo større bliver Omsætningen. Herpaa afgiver Vegetøjfabrikationen i Thüringen og Erzbjergene det mest betegnende Exempel. Ikke alene at hver Egn har sit særlige Omraade af Vegetøjtilvirkningen og hver Familie sin særlige Gjenstand at forarbejde, men hvert Medlem af samme Familie har i Reglen sin enkelte Del at lave, saa at Børnene have det letteste Arbejde f. Ex. med at snitte Smaaapinde o. lign., eller med at male de færdige simple Ting. Det er sjældent, at et Stykke Vegetøj laves færdigt af samme Familie, med mindre det er meget usammenfat; i Reglen har Gjenstanden, selv de simpleste, passeret 2—6 Arbejderfamilier. Et lille Dyr af Papirmache paa en kvækkende Bælg er saaledes fremkommet ved flere Familiers Arbejde; Smaaabræderne til Fodbælgen forfærdiger een Familie — hvor Savningen,

Flækningen og Tilretningen af Træet er delt mellem de enkelte Familienmedlemmer —, Sammensætningen af Stemmebælgen foretages paa samme Maade i et andet Hjem, den raa Papirmachekrop formes et tredie Sted, hvorpaa det gøres færdigt og forshynes med Maling et fjerde Sted. Maaste en Snes Hænder i fire Familier have saaledes delt Arbejdet med at forfærdige en saa simpel Gjenstand, som et lille Papirmachedyr. Men heri, at hvert Arbejde saaledes kun fordrer saa Haandgreb, der snart udføres maskinmæssig, ligger en Fare for Arbejderen, idet der slet ingen aandelig Virksomhed fremkaldes ved Arbejdet og kun behøves meget lidt Fordannelse eller Arbejdsudvikling. Mængden stifter derved gjerne tidligt Familie og kaster sig over de simpleste og almindeligste Gjenstande, som da ved Konkurrencen og den lette Tilvirkning trykkes i den Grad i Prisen, at Fortjenesten stundom bliver sørgelig lille. Men den derved fremkomne billige Pris er paa den anden Side da ogsaa Betingelsen for den uhyre Omfætning.

Naar Arbejdsdelingen har kunnet lade sig gennemføre uden at nødsage Arbejderen til stadig at foretage den samme ensformige tankeløse Mangfoldiggjørelse af de simpleste Smaa-ting, saa at Arbejdet kræver baade større Fordannelse og Tankesomhed, da bliver Arbejdernes Raar og hele Stilling ikke lidet bedre. Som Exempel i denne Retning kan nævnes et Strøg Syd for Koburg, Byen Lichtensfels og Omegn. Her har paa flere Kvadratmiles Omraade, i de sidste halvhundrede Aar Kurvefletning udbredt sig og er blevet et betydeligt Bierhverv for en Mængde Arbejdere, ja for en stor Del til et væsentligt Hovederhverv for Tusinder af Beboere i Byen og paa Landet. Hver Familie udfører sin særlige Art Kurve, som laves i de mangfoldigste Former indtil de største Finheder. Fabrikanterne, eller rettere Grosfererne, lede Arbejdet ved at udlevere Modelleterne til de forskjellige Kurve. En Arbejderfamilie kan da lave den samme Kurv i Maaneder, maaste Aar, indtil Moden fordrer andre Former, og Arbejdet saaledes veksler. Indenfor Familien er Arbejdet ogsaa delt, saa at f. Ex. Børnene kunne

tilrette Flettematerialet, Mændene anlægge Bundene og Kanterne, medens Kvinderne flette. Paa denne Maade opdrages Børnene ved Arbejdet, som de faa grundig Kjendskab til og Ovelse i, idet de stadig gaa fra det lettere Arbejde til det vanskeligere, og man kan ikke undres over de udmærket smukke Arbejder, som man finder paa de store Lagere, eller over at det fortrinlige og prisbillige Arbejde har kunnet finde Affætning til alle omliggende Lande, ja baade til Nord- og Sydamerika, hvorved store Summer tilflyde den vindstibelige Egn og give Arbejderne en jævn god Fortjeneste. Det maa endnu bemærkes, at Egnen hverken ved sin Veliggenhed, eller ved særligt Naemne til Kurve, udmærker sig for tusinde andre; Hovedmassen af Flettemønstrene — Vidier, Spanstrør, et Slags spanst Græs eller gult sejgt Straa (Esportero) samt en Art Bistepalmeblade fra Kuba — indføres i store Mængder.

Den anden mægtige Løstestang for Husflidens Udvikling er Kunstens Vistand. Jo mere Arbejderen bringes til at levere sit Produkt i smagfulde Former, fremkomne ved Kunstens Indvirkning, desto større Tænkfømhed og Uddannelse fordrer der. Produktet faaer, ved samme Arbejdsmasse, langt større Værd, og Arbejderens Stilling bliver derved ikke alene bedre i økonomisk Henseende, idet han mere frigjøres for den strænge Arbejdsdelings Trældom og ringe Kaar, men ogsaa i aandelig Henseende, idet de større Fordringer, der stilles til Arbejderens Fordannelse og Arbejdsudvikling, giver ham større Tænkfømhed og Dannelse. Dette kan spores i Vegetøjegnene blandt Papirmachefabrikanterne, saavelsom i Kurvemageregnet blandt dens Arbejdere, men det er dog egentlig først i Sydtysklands Alpeegne i Høj-Bayern, samt i Tyrol og Schweiz at man ret faaer Diet op for hvilken betydelig Indvirkning Kunsten har paa Husindustriens Udvikling for Træarbejds Bedkommende. Man er tilbøjelig til at tilskrive Bjerglandenes Beboere mere Villedskjæretalent end Slettelandenes, da det er en Kjendsgjerning, at det fortrinnsvis er i Bjergegnene at Træffæreriet trives. Grunden turde dog maasse rettest søges

i, at Bjergboerne i Reglen er i Besiddelse af mere Aandslivlighed og af et mere aabent Blik for Naturens Storhed og Skønhed, end Sletteboerne; da de tilmed i Reglen have langt mere samlet Fritid, tumle mere med Træ, og have flere fortrinlige Træsorter til Træstjærning end Sletteboerne, saa kan man let forstaa, at der blandt Bjergboerne findes mange, der opnaa en stor Duellighed i at haandtere Kniven og med Forskjærlighed slyse med Udskjærning i Træ. Der kan da i visse Egne udvikle sig en ganske ejendommelig national Stil, der stundom kan være særdeles smuk, som f. Ex. Arbejderne fra flere Egne i Norge, navnlig fra Thelemarken, hvor de kunstigt slyngeede Ornamentter som oftest have en ligesaa ren som ædel Form, der er fuldstændig traditionel. I Sydbayern, navnlig i Ober-Ammergau, har Træstjærerkunsten særlig kastet sig over Figurstjæreriet, som oftest med Motiver hentede fra den hellige Historie, medens man i Schweiz, i Berneroberland, mere har søgt at gjengive Naturen med sine Fjelde, Planter og Dyr, Jagtlivet med Genser og Jægere, Hyrdelivet med sine Køer og Geder, Hyrder og Hyrdinder. Selv i sin oprindelige Naturstil havde disse Arbejder langt mere Værdi i Forhold til den paa dem anvendte Arbejdstid, end i Legetøjssegnene med den vidtforgreneede Arbejdsdeling. I den sidste halve Snes Aar er imidlertid Kunsten traadt umiddelbart til for at støtte og vejlede den naturlige Begavelse. Det herved forædlede Produkt har erholdt endnu større Værdi i Forhold til anvendt Arbejdstid og Materiale, saa at Forskjellen nu er stor mellem Træarbejdernes Fortjeneste og Kaaer, f. Ex. i Thüringewald og Erzbergene paa den ene Side og i Berneroberland paa den anden. En middelduelig Arbejder fortjener nemlig her i to Dage ligesaameget ved sit smukke kunstfærdige Træstjærerearbejde, som f. Ex. i Erzbergene en hel Arbejderfamilie, bestaaende af Mand, Kone og flere Børn, ved meget flittigt Arbejde med at dreje eller skjære Legetøj af Træ, formaaer at fortjene i en hel Uge (omtrent 2 Rd.)

Medens Træstjæreriet flere Steder, som i Norge og Syd-

bayern (i Ammergau og Beraktesgaden), er Aarhundreder gammel, er det modsatte Tilfældet i Schweiz, i Berneroblerland, hvor Hovedmassen af udskaarne Træarbejder forfærdiges, idet denne Husindustri her først har udviklet sig i det sidste halve Aarhundrede. Det store Fremmedbesøg, der medførte Affættning af Sagerne som Rejseerindringer, bar oprindeligt denne Industri frem, men den er nu udviklet til at omfatte en Produktion langt større end til Salg til Fremmede, skjønt disse strømme ind Aar for Aar i større Antal, idet de træskaarne Luxusvarer fra Schweiz nu ere Gjenstand for en stor Handel hele Verden over. Siden Kunsten, gennem Tegneskoler og Modellerskoler, har støttet den naturlige Øvelse og Flid, har Træskjæreriets vidst at finde flere kurante Omraader for sin Virksomhed og flere hundrede duedige Træskjærere arbejde nu i udskaaet Møbelarbejde og Gjenstande til arkitektonisk Brug, navnlig for Paris og London, et smukt Exempel paa, hvorledes en simpel begyndt Husflid har udviklet sig til en udmærket Husindustri, ja for en stor Del Arbejderes Bedkommende til virkelig Kunst, alt i Løbet af et forholdsvis kort Tidsrum.

Et andet ligesaa smukt Exempel paa Grundlægningen af en saadan ny Husindustri finder man i det sydlige Bayern i Portenkirchen, en lille By i Nærheden af Tyrols Grænse, i en dejlig Dal mellem vilde Bjerge. En tykt Kunstmalers grundede her for godt 6 Aar siden en Tegneskole, som snart efter udvidedes til en Modellerskole og senere, for godt 3 Aar siden, til en Træskjærerskole for Drengene og unge Mennesker fra Dalstrøget. Der er allerede i den korte Tid dannet Begyndelsen til en Stamme duedige Træskjærere, hvorved der er aabnet denne fattige Egn Udsigt til et lønnende Bierhverv. Man ser allerede udmærkede Arbejdere udgaa fra Skolen, som sidste Aar havde en Affættning af Træsager for, omtrent 50,000 Gylden, og man skal ikke let noget andet Sted se en saa udmærket smuk Samling af Modeller til allehaande Gjenstande, navnlig Fotografirammer, hvoraf hver enkelt taaler den strængeste Kunstkritik. De ere ogsaa alle tegnede af den heldige

Grundlægger af Skolen, Professor Sachs, der nu af Staten er ansat som Inspektør for denne Virksomhed i Egnen. Skolen har nemlig Aflæggere i de nærmeste større Landsbyer, samt i Ammergau og Midtwald, i hvilket sidste Sted Tilvirkningen af Violiner og andre Strenginstrumenter er en ældgammel Husindustri. Træskjærestolen vil iaar blive betydelig udvidet for Statens Regning — denne bekoster for største Delen Undervisningen — saa at den kan blive i Stand til at optage 100 Elever i 3-aarige Kursus. Anstalten er som sagt et udmærket Exempel paa, hvad en ihærdig Villie, forbundet med praktisk Sans og kunstnerisk Dygtighed, formaaer at udrette. Den bayeriske Regjerings Redebonhed til at yde Ofre for at hæve og støtte Træskjærehusfliden ved Kunstens Bistand, bør tillige særlig fremhæves. Saaledes har den anlagt rigt udstyrrede Tegne- og Modellerskoler for Skoleungdommen ikke faa Steder, bl. A. i Beraktesgaden, hvor en ældgammel Træindustri med Væsker, Drejer- og Bødkerarbejde, mere og mere gaaer over til at blive mere lønnende Træskjærearbejde, for hvilke nævnte dygtig ledede Skoler danne et sundt og fortrinligt Underlag. Egnens ældgamle Arbejdsdeling for ovennævnte Arbejder har tildels herved faaet sit første Knæk; den større Tænksomhed, Træskjærearbejdet fordrer, udvikler mere flersidig Arbejdsøvelse og Duelighed, hvorved Arbejdets Produkt bliver værdifuldere.

Husfliden eller Husindustrien støttes og befastes endelig gennem Affætningsforholdenes Ordning, saa at Produkterne kunne blive Gjenstand for den store Handel. Hertil fordres, at de ere af en ensartet Bestaffenhed og godt Arbejde til en forholdsvis billig Pris. En saadan Ordning af Handelsforholdene har overalt udviklet sig ad naturlig Vej. Fra en ofte ringe Begyndelse har der dannet sig store Forretninger, hvorved den større og sikrere Produktion fremmes ved den gjensidige Bøvelvirkning imellem Arbejder og Handelsmand. Man kan derfor ved Betragtningen af Udlændets mere udviklede Husflid, eller som det hellere maa kaldes: Husindustri,

ikke undgaa at blive opmærksom paa den umaadelige Indflydelse, Handelen har paa Tilvirkningen. Gjennemgaaer man de store Lagere med deres Mangfoldighed af Gjenstande, — som i Legetøjsdistrikterne i Antal kan stige til over en Snes Tusinde Numre, og i Kurvemageregnene og Træstjæreregnene udvise Tusinder Gjenstande i de mangfoldigste væxlende Former og Fenheder til alle Priser, — bliver det først ret klart, at Handelen ikke alene har den største Indvirkning paa Husflidens og Husindustriens Omfang, men ogsaa paa de tilvirkede Arbejders Bessaffenhed. Den dygtige Grosserer søger nemlig ikke at faa størst mulig Profit ved at give Arbejderne det mindst mulige for deres Fabrikat, hvorved dettes Godhed stadig vilde forringes, men ved at lede dem til at frembringe netop saadanne Gjenstande, som Kjøberne have Brug for, af saadanne Former, som fortrinsvis yndes i andre Egne, eller som Moden fører med sig i de forskjellige Lande. Uden dette vilde Arbejderne konservativt blive ved med de en Gang tilvante Arbejder og Former, som gjennem den store Handel altsaa vilde blive langt værdiløse og uaffætteligere end Arbejdet bliver nu, hvor den kyndige Handelsmands Modeller, Vink og Raad blive fulgte.

Foraaavidt man fra Betragtningen af Husflidsforholdene i Udlandet kan ledes til at faa et fastere Syn paa Sagen herhjemme, saa maa man stærkt fæste Opmærksomheden paa Forholdenes Forskjellighed, og paa hvad det egentlig er man vil opnaa ved Husflidens Fremme her. Navnlig er Forskjellen mellem Bjergegnene og korndyrkende Slettelande, mellem Nord og Syd, saa stor, og har saa betydelig Indflydelse paa Beboernes Liv, Erhverv og Sæder, at en Oversførelse af de samme Forhold dervfra til os vilde være i høj Grad tankeløs. Selv om det var muligt for en Tid kunstigt at frembringe en Konkurrence, hvad det næppe er, vilde en saadan i Længden blive umulig, fordi Arbejdet fandt Sted under ulige Vilkaar. Her lægger Hovederhvervet, Agerbruget, større Vægt paa den almindelige Arbejdskraft. Hvor Skovbrug og Kvægavl er frem-

herstende Erhverv over Jordens Dykning, kan den Enkelte langt mere ofre sig for Bihvstlen, saa den endog for en Maafe bliver Hovederhverv, end her, hvor Jordens Dykning maa og skal være Hovedsagen. Dertil kommer, at det i det Hele taget er langt billigere for Arbejderen at leve i Mellem- og Sydtyskland, end herhjemme. Føden er billigere og rækker længere, fordi Forbruget, i det mildere Klima, med mindre Fornødenheder og større Nøjsomhed, stiller mindre Fordringer til Livet, hvor man altsaa kan arbejde billigere. Det, man herhjemme vil, og maa ville, med Hensyn til Husflidens Fremme, er altsaa ikke at faa udviklet nogen virkelig Husindustri efter Udlandets Mønster, paa Agerbrugets Bekostning. Hermed er det ikke sagt, at Danmark slet ikke skulle egne sig for virkelig Husindustri, da en saadan meget godt i Fremtiden vil kunne udvikle sig paa Husflidens Grundlag; men det maa slaes fast, at det ikke er dette Maal, den danske Husflidsbevægelse har i Nutiden, saalidt som at føre de gamle Dages Husflid tilbage i sin tidligere Stikelse. Hovedtanken med Bestræbelserne for at fremme Husfliden er simpelthen den, at faa vakt Sansen hos Befolkningen — ingentunde alene Arbejderne paa Landet — for Anvendelsen af overflødig og kjedelig Fritid, ved nyttig eller underholdende let Smaafysjel. Det er vigtigt, at Alle faa det rette Syn paa det velsignelsesrige i saadan beskeden Selvbefjæftigelse i den arbejdsløse Tid, men det vil navnlig have Betydning for Landbrugsarbejderen, hvis egentlige Befjæftigelse lægger saa højt forskjellig Beslag paa Tiden, hvoraf ikke lidt om Vinteren bliver tilovers og ofte faaer en daarlig Anvendelse. Meningen med Husflidsbevægelsen er altsaa simpelthen kun at fremkalde Lyst til at benytte mangan, nu ikke anvendt, ørkesløs Time og Dag, til gavnlig og tilfredsstillende Befjæftigelse. Men herved fremkaldes netop den særlige Arbejdssjans, der som vi have seet, er den mere udviklede Husflids første Betingelse. Paa dette Grundlag vil mangan en virkelig Husindustri kunne udvikle sig sundt og frit senere, forsaavidt den

vifer sig fordelagtig. Naars dette fjernere Maal ikke, da er de Kræfter, som ere anvendte i Husflidsbevægelsens Tjeneste, ikke spildte, og der er i den vakke Sans for at benytte arbejdsløs Tid til mangan let Smaafysfel allerede naaet et smukt Resultat, der vil bringe Hygge og Velvære i Hjemmene, Ro og Tilfredshed i Sindene overalt, hvor Husfliden er bragt til at trives i al Beseedenhed til Husets egen Forsyning med mangan en Nødvendigheds- og Prydelsesgjenstand, som ellers vilde savnes.

For at udvikle Husfliden i denne Retning vil det være klart, at man ikke maa lægge an paa at fremme Produktionen gennem Arbejdets Deling, denne store Hovedfaktor for Udviklingen; thi herved modvirkes ovennævnte Goder, som man først søger opnaaede; Arbejdsdelingen vil desuden om fornødent komme af sig selv, dersom nogen Husflidsgren gaar over til at blive Husindustri. Arbejdsdelingen vil paa Sagens første Stadium endog saa kunne dræbe al Lyft til Husflidsfysfel, istedet for at fremme den. Afvevlingen mellem de mange Smaafysler, hvori den ene Dvelse erhverves efter den anden, gjør paa den anden Side Arbejdet underholdende, tankevækkende og arbejdsudviklende for Mængden, gjør at Husfliden ikke bliver kjedsommeligt Trællearbejde, men oplivende og styrkende Fritidsfysfel.

Derimod maa det blive Opgaven at benytte den anden Bøstestang for Husflidens Udvikling, Kunstens Bistand, i fuldeste Maal. Man behøver ikke at se hen til Udlandet alene for at komme til denne Erkjendelse, naar man seer hen til, hvorledes Kunstens Indvirkning paa Haandværkets Omraade, i de senere Aar, har frembragt en Kunstindustri i mange Retninger, hvoraf de Danske kunne være stolte. Et passende Udvalg af Gjenstande og Modeller fra Udlandets lille Industri vilde imidlertid være til megen Nytte, ikke alene til slavisk Efterligning, men som Bink for vore Kunstnere om at det vilde lønne sig, om de ogsaa paa Husflidens Omraade søgte en Mode, hvor de kunde sætte Kunstens Stempel paa mangt

et Arbejde og derved bringe god Smag for smukke Former end dybere ned i Folket. Jo mere man kan udbrede Sansen for smukke Arbejder, for rene adle Former og Forsiringer, jo lettere vil man kunne faa Lysten til Efterligning vaft. Hvor dette er skeet, og maaste allerede en vis Arbejdsfaerdighed erhvervet, der vil Intet bedre kunne styrke og naere den, end let Adgang til smukke Forbilleder og Modeller, som et Billedskjærearbejde, f. Ex. en let udførlig Fotografiramme, et Pipehoved og lign., et Stykke smagfuldt Kurvemagerarbejde, smukt Legetøj osv. osv., samt til hensigtsmæssigt og godt Værktøj. Selv om intet frembragtes til Salg, skulde man forbauses over hvor mange fremmede indførte Sager, vi kunne undvære, naar saaledes det blev Regel, at anvende den nu ørkesløse Tid, navnlig for Mandkjønnets Vedkommende, til Husflidsøfler, ligesom man vilde studse over hvilken forøget Indførsel, der vilde finde Sted, om vore Kvinder lige med et gjorde Skrue i Husflidsfagen og hørte op med Syen og Strikken, Spinden og Væven. Man kunde næsten ønske, at dette maatte ske et Aarstid, da Intet bedre vilde klare Begrebet for Husflidens store materielle Betydning, selv om det kun er til Husets Forsyning og ikke til Salg.

Forfaavidt som et Ideal i denne Retning naturligtvis er uopnaeligt, selv om Husfliden blev almindelig, idet man i nogle Huse kun vilde tilvirke lidet eller intet, og andre Familier mere end til eget Brug, saa vil den tredie Hovedfaktor for Husflidens Udvikling: en heldig Handelsordning ingenlunde blive overflødig. Den, der tilvirker mere end til eget Forbrug, boer sjældent Dør om Dør med den, der tilvirker mindre; af Mangel paa Kjøber standser tidt Sælgerens Tilvirkning og omvendt; af Mangel paa Sælger maa en nyttig og ønskelig Gjenstand tidt undværes eller hentes fra Udlandet. I begge Tilfælde bliver en villig Arbejdskraft unyttet og en Indtægt gaaer tabt. Jo mindre, og jo mere spredt Produktionen er, jo vanskeligere bliver Produktet Gjenstand for lønnende Omfætning. Selv om man ikke har til Formaal at bringe

nogen ny Husindustri i Gang, saa bliver det derfor alligevel af Vigtighed at gjøre, hvad der kan gjøres for at bringe Kjøber og Sælger i Forbindelse med hinanden, ogsaa i den Forstand, at den ene lærer at kjende den andens Behov og Duffer. Kun derved vil den indenlandske Husflid, udover Husbehov, kunne optage Kampen med Udlandets; og forsaavidt Frembringelserne ere Frugten af en ellers ubenyttet Tids Anvendelse, hvor selv den mindste Fortjeneste er en ren Binding, vil vort Husflidsarbejde i mange Tilfælde uden Tvivl kunne konkurrere med lignende indførte Arbejder fra Udlandet, hvor Tilvirkningen er blevet Hovedlivserhverv, og Indtagten altsaa ikke kan synke under et vist Minimum, og ikke et Bierhverv. Ved Opfølgning af nye Arbejder i Husflidens Tjeneste ville Ting, som forfærdiges under noget lignende Forhold som de, hvorunder vi som Agerbrugere leve, have særlig Adkomst til at komme i Betragtning. Som et Exempel i denne Retning kan nævnes Straafletning, som i korndyrkende Fladlande, i Italien, Tyffland, Belgien, og særlig i Schweiz, beskæftiger overordentlig mange Menneſter. Her maa paa Forhaand bemærkes, at vi næppe ville kunne optage Luxus- og Pyntefagers Forfærdigelse, der forudsætte Arbejds- og Handelsforhold, som næppe nogensinde kunne fæste Rod hos os, og mere er Husindustriens og Fabrikdriftens Sag, hvorimod de ordinære Brugsgjenstandes Forfærdigelse, som Hatte af almindeligt Straa, vil kunne være Gjenstand for en ren Husflidsyssel om Vinteren ogsaa hos os, da Arbejdet med Straaets Tilberedning og Fletning kan udføres af hele Familien, Børn indbefattet. I Schweiz er omtrent 70,000 Personer sysselsatte med finere og simpleere Straafletning, nærmest fra Oktober til Maj, mest i Kanton Argau, og Udførselen til alle Jordens Egne var allerede for henved en halv Snes Aar siden anslaaet til en Værdi af 3—4 Millioner Rigsdaler, medens Indførselen af iblandet Raamateriel, som hvide Hestehaar, Manillahamp, Silke, Vast, Palmeblade, Piletræpaaner osv., udgjorde store Summer. At den store Produktion ogsaa i dette Arbejde gjør det muligt at ar-

bejde særdeles billigt, og dog med nogen Fordel, kan f. Ex. sees i Egnen om Rafz (Kanton Zürich), hvorfra Masser af simple Straahatte til overordentlige billige Priser udføres til Amerika. Forsøg her i Landet, navnlig foretagne af Etatsraad Tesdorpf, der har anlagt en Straafletningsstole paa Durupgaard, have viist, at selv Børn kunne lave meget smukt Brugsarbejde, og Kaptajn Raas, der ved en straaflætningskyndig Kvinde fra Udlandet i Sommer fik uddannet flere Lærereinder, har viist, at Arbejdet kan udføres. Skjønt Fortjenesten, dette Arbejde giver, kun er meget tarvelig, vil det dog forhaabentlig i den nærmeste Fremtid blive en Del udbredt og prøvet, ja vil mulig kunne finde Fodfæste, dersom Affætningsforholdene kunne stille sig gunstige for det. Saalænge Træskomageren eller Kurvemageren skal vandre om en Dag, fra Dør til Dør i sin nærmeste Kreds, for at sælge — mange Gange aftigge — sit Arbejde fra to til tre Dage, kan han umulig arbejde med den Eyst og Fortrøstning eller til den Pris, som han vil kunne, naar han veed, at han kan finde firket Affætning, maasse gjennem mindre Indkjøbere til større Lagre. Fra et saadant vil Mellemhandlere let kunne forshynes i Udvalg med Mangfoldigheder af Artikler, som den enkelte Husflidsfamilie og Husflidssegn ikke kan præstere, og vi ville ikke alene i mange Tilfælde kunne naa til at erstatte tykke Barer med Husflidens Frembringelser, men, da vort Land ligger ligesaa godt for Verdshandelen som Tyskland, ja for en Del langt bedre i enkelte Retninger, maasse endog faa en Udførsel i Stand.

Indrettelsen af et Prøvelager for Husflidsarbejder vilde vist være et fortrinlig Middel til at fremme Affætningen, og til maasse at faa dygtige Handlende til at kaste deres Foretagelsesaaud og deres Kapital paa Husflidens ringe Frembringelser; at disse kunne bringe store Kapitaler i Omsætning, have vi allerede peget paa.

Som bekjendt har den vakte Husflidsbevægelse medført Dannelsen af en Mængde smaa Husflidsforeninger Landet rundt, og for nylig er min Plan til Dannelsen af et danst

Husflidselskab, omfattende hele Landet, blevet realiseret. Selskabets Formaal er i Grunden givet i det Foregaaende. Som det kongelige Landhusholdningselskab har virket ved at opmuntre til forbedret Dyrkning af Jorden, som i Aarhundredets Begyndelse gav meget faa Fold og for en stor Del laa øde, saaledes skal Husflidselskabet anvende alle Midler til at støtte Opmuntring for den forsømte Husflidsag. Som den flette urene Saafæd i gamle Dage frembragte et flet og tildeels uafsætteligt Udbytte, saaledes giver Husfliden, ledet af en flet, uren Smag, et daarligt Produkt. Udbredelse af god Smag med gode Forbilleder vil virke som Indførelsen af ren god Sæd i Agerbruget, ved at gøre Husflidens Arbejder bedre og værdifuldere. De gamle Dages flette Agerdyrkningsarbejder besværliggjorde i høj Grad Fremgangen, som blev større i samme Grad, forbedrede Redstaber fandt Indgang; saaledes vil ogsaa paa Husflidens Omraade Udbredelsen af bedre Redstaber og Materiale, af Vejledning i lettere Arbejdsmaader, medvirke betydeligt til, at Anvendelsen af den arbejdsløse Tid giver et faa stort og smukt Udbytte som muligt, for den Enkelte som for Samfundet.

Skal det smukke Maal naaes, vil det gøre Fordring paa almindelig Deltagelse. Det gjælder om at støtte den nu vakte Bevægelse saavel som at lede den i det rette Spor, og hertil vil, som tildeels paavist, Sagttagelsen af Udlandets Husflidsforhold, baade med sine Lærdomme og Advarsler, kunne tjene, idet vor egen Opgave træder skarper frem, ligesom Udlandets Arbejder ville kunne tjene til Modeller og Efterligning, selv om man ikke har for Øje at tilvejebringe lignende husindustrielle Forhold, som de, hvorunder de ere fremavlede. Finde de villige, mere eller mindre kyndige Bestræbelser for Husflidens Fremme saaledes Tilslutning, baade blandt Høje og Lave, da skal det sikkert i Tiden kjendes, at man i denne lille bestedne Sag ikke har støttet nogen ganske ubetydelig Sag, men at den, som Opsamleren af Tidstrummerne, at Intet spildes, vil bringe baade Brød og Velsignelse til mangt et Hjem i vort kjære Fædreland.

Hertil knyttes følgende Diskussion:

Proprietær Hasselriis: Soldatergaarden paa Bornholm, har paa denne D ofte haft Lejlighed til at se den store Rytte og Glæde, som Husfliden har bragt med sig; vel kan Uldent og Linned og hvad andet der tilvirkes ved Husfliden ikke ved Prisbillighed konkurrere med det, som tilvirkes i det Store ved Dampkraft, men det foretrækkes dog paa Grund af sin Styrke. — I Modsatning til Indlederen troer han, at det ofte kan være rigtigt at dele Arbejdet, og han tænker her navnlig paa Uhrfabrikationen paa Bornholm, der efterhaanden er aftaget, og rimeligvis fordi hver Enkelt vil lave alt hvad der hører til et Uhr. Arbejdskraften er kun tilstede i sparsom eller ringe Mængde paa Bornholm, især efterat Agerbruget i de senere Aar har gjort saa store Fremfritid og kræver mere Arbejdskraft; naar Karlene derfor arbejde fra 5 Morgen til $7\frac{1}{2}$ Asten, kan det ikke med Billighed forlanges, at de om Aftenen skulle syssle med Husflidsager, og hvis vi kræve det, vilde det let komme til at gaa ud over Agerbruget.

Profesor Jørgensen har ikke opfattet Indlederen saaledes, at han skulde være nogen bestemt Modstander af Arbejdets Deling. Naar Uhrfabrikationen staaer saa højt i Schwejg, da skyldes det netop, at det derved forefaldende Arbejde er meget delt. Han vilde betragte det som en stor Ulykke at indføre Udlandets Husindustri ligefrem til os, og særlig maa vi ønske os aldrig at skulle faa en Legetøjsindustri som den tyske, der kun kan opretholdes ved at Folkene nøjes med den tarveligste og usleste Føde. Bort Agerbrug lønner og kan lønne Arbejderne saaledes, at der ingen Plads vil være for den paa en slet For tjerneste baserede Husindustri i mange af Lyfflands Egne. Dermed skal det imidlertid ikke være sagt, at vi ikke skulle tænke paa at fremme Husfliden og tilvirke Gjenstande; men det maa være andre Sager end dem, vi faa fra de tyske Industriegne, og som en væsentlig Støtte og Vejleder i denne Bestræbelse hilser han med Glæde det for nys herhjemme dannede Husflidselskab.

Lærer Rom: Naar der udvikler sig en Industri paa Basis af en naturlig Husflid, da vil Delingen komme af sig selv; man skal ikke begynde med Delingen. Saalænge Fritiden nærmest betragtes som en nødvendig Hviletid efter langt og anstrængt Arbejde, saaledes som f. Ex. paa Bornholm, er der ingen berettiget Plads for Husfliden; men naar Fritiden er saa lang, at den mere faaer Karakter af en ørkesløs, hendsøjet Tid, hvad der er Tilfældet ikke faa Steder, da er Husflidens Indførelse et stort Gode.

Sekretær Friis, Lille Rjøbeløvsgaard. I Bestilssland, saa-

velsom i de fleste frugtbare Egne af Landet, vil vistnok en saadan Industrivirksomhed som den paapegede, vanskelig kunne indføres som væsentlig Indtægtskilde, hvorimod dette vist lettere lader sig gjøre i de fattigere og mindre frugtbare Egne. Den Landboforening, for hvilken han er Formand, har udsat Præmier for Husindustri, men Ingen meldte sig. Derimod vil dens Indførelse kunne have stor Indflydelse paa Moraliteten, som nu bliver ødelagt af de mange Kroer og Forlystelser, hvilket tydeligt viser sig derved, at skjønt Karlene tjene en god Løn, fra 60—100 Rd., saa er der dog ikke 1 af 100, der lægger Noget tilside, men det meste bortødsles til Cigarer, Kortspil, Krosvir o. lign. Kunde Husindustrien modvirke dette, da vilde den føre Betsignelse med sig; men Opgaven er meget vanskelig. Man har prøvet paa at give Ungdommen en sund og nyttig Anvendelse af sin lange Fritid om Vinteren ved at oprette Aftenkoler og ved at holde Foredrag, og saa længe det var noget Nyt, virkede det ogsaa, men snart tabtes Interessesen, og Kroen traf atter. Paa de mindre Gaarde levnes der i Reglen ingen Tid til Husflid, men mangen Husmandsfamilie med en Flok mindre Børn vil med Fordel kunne lægge Bind herpaa, og især vilde det være meget heldigt, om den af den anførte Grund kunde indføres paa de større Gaarde. Hertil kræves imidlertid større Lokaliteter, og at der skaffes passende Værktøj og Modeller samt Vejledning i Arbejdets smukke og hensigtsmæssige Udførelse. Han opfordrer derfor særlig Godsejerne til at tage sig af denne Sag.

Kapt. Clausen-Kaas. Som et Exempel paa, hvad der i saa Henseende kan udrettes, fremhæver han Dremandsgaard, hvor Ejeren har ladet opføre en særlig Bygning i dette Dje-med, som kan rumme indtil 100 Arbejdere, og som ogsaa fyldes flere Gange ugentlig med Egnens unge Folk, som under en kynedig og ihærdig Mand's Vejledning allerede ere naaede til at forarbejde smukke Gjenstande, som helt vel kunne taale Sammenligning med hvad Udlandet i saa Henseende præsterer. Ved Siden heraf har denne Haandgjerningskole haft heldig Indflydelse paa at standse det Krogjægeri og Bildthveri, som tidligere var meget almindelig i denne Egn.